

NHÌN VỀ PHỤ NỮ QUA KINH NGHIỆM VĂN CHƯƠNG

Đã nhiều tháng qua, tôi bị hấp dẫn bởi những tiếng nổ của các kho đạn, những chuyện kỳ cục, những điều "trời", "nồi" quanh mình nên trong một chừng mực nào đó, tôi đã quên băng đi những vần ca dao mà bà nhà Bắc Kỳ của tôi đã chép ra từ trong trí nhớ của bà, để trên bàn viết mỗi ngày như một sự nhắc nhở tôi đừng quên chuyện ngày xưa.

Càng hít thở không khí trên cõi đời phiền muộn, đầy dẫy oái ăm này càng lâu chừng nào, người ta càng nhớ và sống với quá khứ nhiều chừng nấy. Vui hay buồn gì, ai trong chúng ta cũng đều có quá khứ và sống với nó ít hay nhiều thì tùy thuộc tâm trạng mỗi người. Thế nhưng, cái "chuyện xưa" mà tôi đề cập dưới đây là chuyện chung, không thuộc về ai cả. Và tôi cũng xin tầm phào tào lao một chút về những kinh nghiệm sống trong dân gian qua những vần ca dao, xem người xưa đã suy nghĩ, và sinh hoạt ra sao, âu cũng là một điều "vệ sinh và bổ".

Bây giờ, xin mời bạn đọc những vần ca dao sau:

*Rau răm ngắt ngọn lại trồng
Em thương anh lắm sợ lòng chị ghen.
Anh về bảo chị đừng ghen,
Để em thấp thoáng ánh đèn cho vui.*

Bạn cũng như tôi, có lẽ đều thuộc "nồi tình" Bạn nghĩ gì và có thấy vừa thương vừa tội nghiệp cho người con gái xưng "em" ấy không ? Thương và tội nghiệp cho nàng vì nàng biết phận mình, không có cái chuyện "đến sau" mà cứ ghen ngược, đòi chiếm cứ làm của riêng như chúng ta thường thấy xảy ra trong đời sống hàng ngày. Nàng có đòi hỏi điều gì quá đáng đâu, chỉ xin "thấp thoáng ánh đèn" cho vui thôi mà. Để thương biết chừng nào !

Đó là nói về nàng, còn người viết ra mấy câu trên thì tôi tin chắc cũng thuộc thành phần "Ta cũng nồi tình, thương người đồng điệu" (Chu Mạnh Trinh). Đó là một người ham thích của lạ, muốn đèo bồng chạy một lúc vài ba "máy" cho đời thêm vui, và thêm...rắc rối. Thật ra, trong 10 anh "đàn ông" (không phải đàn ông) thì hết 11 anh có máu loạn quạng, léng phéng không ít thì nhiều. Quý vị nam nhi chí chí nào tự xưng mình là người mẫu mực, đạo đức, không hề phiêu lưu, mơ tưởng đến những "vùng đất xa lạ" thì người ấy có thể được sánh ngang với hàng "thánh sống" rồi. Đa phần còn lại, trong đó có tôi, thuộc loại phàm phu tục tử, một thứ "đàn ông" chính hiệu ngắt ngư con tàu đi. Cho nên, xin có lời bái phục! Phải bái phục các vị thánh sống đó là bởi vì, chính các cụ đạo đức cùng mình ngày xưa, đã không ngần ngại mà thốt lên rằng :

*Thế gian ba sự không chừa,
Rượu nồng, dẻ béo, gái vừa đương tơ.*

Một nàng thì rất dịu dàng, e ấp, chịu phần lép vế chỉ xin "thấp thoáng ánh đèn" thôi, nàng kia thì can đảm hơn, chặn anh giữa đường, níu áo anh lại để than thở với anh vài lời:

*Hỡi anh đi đường cái quan,
Dừng chân đứng lại em than vài lời.
Đi đâu vội thế anh ơi,
Công việc đã có chị tôi ở nhà.*

Và một nàng khác, tuy cũng thương anh nhưng rất thực tế, nàng cảnh giác tối đa chỉ sợ bà cả vác dao chém cho vài nhát thì còn chi là đời nữa:

*Gặp anh em cũng muốn chào,
Sợ rằng chị cả dặt dao trong người.*

Tục ngữ có câu "cái nét đánh chết cái đẹp", nghĩa là coi chuyện nhan sắc của người phụ nữ không quan trọng bằng tính nết. Tục ngữ nói vậy thì ta cứ biết như vậy, nhưng cái hấp dẫn đầu tiên của người phụ nữ đối với các đấng nam nhi là cái gì? Có phải nhan sắc của người phụ nữ ấy không? Tôi không biết người yêu của Chí Phèo trong tiểu thuyết của Nam Cao xấu xí ra sao nhưng các cụ ngày xưa vẫn một mực cương quyết: *Chẳng tha chịu lạnh nằm không, Còn hơn có vợ lẹm cảm, răng hô.* Cảm lẹm, răng hô thì các cụ chê đã đành rồi mà ngay cả đến cô nàng có cái mặt mo phình phình, chân lại đi vòng kiền chữ bát thì có cho không, các cụ cũng chẳng thêm:

*Người mà phình phình mặt mo,
Chân đi chữ bát, có cho chẳng thêm*

Ngược lại, người con gái có đôi mắt lá răm, chân mày lá liễu thì đúng là của quý, đáng trăm quan tiền :

*Người mà con mắt lá răm,
Chân mày lá liễu đáng trăm quan tiền.*

Đến đây các bạn có thể thắc mắc: "thế cái loại nhan sắc nào của các nàng khiến các cụ nhìn rồi muốn chữi?"

*Mặt má miếng bầu, nhìn lâu muốn chữi
Mặt chữ điền, tiền rươi cũng mua.*

Các cụ có được những hiểu biết về cách ăn ở, đối xử của người chung quanh là do quan sát, tích lũy kinh nghiệm rồi đối chiếu, so sánh để có một nhận định chung. Theo đó, người phụ nữ nào mà đày thắt lưng ong thì khéo chiều chồng và khéo nuôi con. Còn "mệ" nào béo trực béo tròn thì ăn vụng như mèo lại hay rầy rà con cái. Đúng được bao nhiêu phần trăm thì khó mà khẳng định, có điều những hình ảnh đó đã truyền lại cho con cháu suốt bao thế hệ và đã ở lại mãi mãi trong văn chương bình dân:

*Người mà đày thắt lưng ong,
Vừa khéo chiều chồng, vừa khéo nuôi con.
Những người béo trực béo tròn,
Ăn vụng như chớp, cấu con cả ngày.*

Cũng qua kinh nghiệm trên một số người mà các cụ có nhận xét:

*Trai Nhâm Đinh Quý thì tài
Gái Nhâm Đinh Quý phải hai lần đồ.*

Hai lần đồ là trong cuộc đời của người phụ nữ có cái tuổi Nhâm Đinh Quý này sẽ có tới hai đời chồng. Ngày xưa, ít có vụ ly dị mà chỉ khi chồng chết rồi người đàn bà mới tái giá, đi thêm một bước nữa. Còn thời nay, nhất là ở trên xứ Mỹ tự do một cách kỳ cục này thì không hẳn là do chồng chết mà là do không còn "hợp" nhau nữa nên "anh đường anh, tôi đường tôi" đấy thôi. Không nói tới chuyện tiền bạc, dớp diếc làm chi, chỉ cần chàng ngủ ngáy hơi lớn tiếng là nàng vác đơn ra tòa ca bài "hai giò sông ly biệt" rồi.

(Nhân nói về một người đàn bà đi thêm bước nữa gọi là tái giá, tôi thấy Tiếng Việt ta thật hay và phong phú. Đàn ông vợ chết, lấy vợ khác gọi là tục huyền, còn đàn bà lấy chồng khác gọi là tái giá. Tôi đã lần lần nghĩ rằng trong trường hợp các bà, sao ta không gọi là "tục tũ", có phải vui hơn không? Nghĩa là : đàn ông, vợ chết lấy vợ khác; gọi là tục huyền. Đàn bà, chồng chết, lấy chồng khác: gọi là tục tũ. Cũng đều bắt đầu bằng chữ "tục" cả. Tái nạm, tái gầu vào đây làm chi cho thêm phiền toái !)

Trong khi đó, về cánh đàn ông, các cụ không e ngại gì mà tuyên bố thẳng thừng rằng:

*Sông bao nhiêu nước cũng vừa,
Trai bao nhiêu vợ cũng chưa vừa lòng*

Hoặc:

*Trong nhà có sẵn yến ngâm,
Lại còn muốn những nhúng sâm nước ngoài.*

Và đây là một chàng tuy đã có vợ nhưng không lúc nào quên bỏ nhí của mình

*Con quạ bay xa, bay qua vườn hoa kêu chua chát,
Con nhạn đậu lâu vàng nghỉ mát kêu sương
Nhạn kêu tiếng nhạn đau thương,
Đêm nằm nhớ vợ, ngày thường nhớ em.*

Chàng có vợ bé hoặc bỏ nhí hay cho rằng vợ người khác đẹp hơn vợ mình thì cũng là chuyện thường tình nhưng chàng sẽ là một tên "đại cà chớn" nếu có tà ý đem lòng thương yêu vợ bạn. Chàng cũng hiểu như thế là bất nhơn, là không đạo đức:

*Ai xui ai khiến bất nhơn
Tui thấy vợ bạn tui thương hơn vợ nhà.*

Còn chàng có thương vợ người khác mà không được thì thôi chứ chẳng lẽ ăn vạ hay tự tử (?):

*Buồn tình chẳng muốn nói cười,
Bởi thương vợ người không được thì thôi.*

Thương không được thì thôi chứ không như mấy anh chàng có máu "dê" đầy mình và gan góc, chết thì chịu chứ quyết theo đuổi nàng tới cùng:

*Dao phay kẻ cổ, máu đổ không màng
Chết tôi, tôi chịu, buồng nàng không buồng.*

Nếu chàng gan dạ và can đảm cùng mình như thế thì hẳn chàng có nhiều lá gan và không chỉ chàng dành cho vợ mà còn cho người khác nữa:

*Đàn ông năm bảy lá gan,
Lá ở cùng vợ, lá toan cùng người.*

Đó chỉ mới là "toan tính" thôi chứ chưa chắc đã dám hành động rõ ràng dứt khoát như trường hợp của phe tóc dài dưới đây:

*Hai tay cầm hai quả hồng,
Quả chát phần chồng, quả ngọt phần trai.
Đêm nằm vuốt bụng thờ dài,
Thương chồng thì ít thương trai thì nhiều.*

Như thế, cuộc sống lứa đôi của cặp vợ chồng trên đây không có gì bảo đảm sẽ tồn tại với thời gian, không thể nào ăn đời ở kiếp đến răng long đầu bạc được. Người chồng ở đây là một người chồng đau khổ. Anh đau khổ là vì lỗi là do chính anh chứ không phải nguyên do nào khác. Vợ anh không thương anh mà đem lòng thương trai là do anh đàn độn quá sức:

*Một là em lấy chồng quan,
Hai là chồng lính, ba là chồng dân
Nhưng em không chịu lấy chồng đàn,
Về nhà cha mẹ mắng, ra đường chị em khinh.*

Cái quan niệm chọn chồng của người đàn bà ở trên thật minh bạch. Lấy ai cũng được, sang hèn gì cũng xong nhưng không thể đi nâng khăn sửa túi cho một anh ngu đần, ăn nói vụng về luôn luôn gây phật lòng người khác. Có một câu chuyện kể rất tiếu lâm về một anh chồng đàn độn kiểu này như sau :
"Một anh chồng trong một gia đình nợ, vừa ngu vừa vụng về. Hễ mở miệng ra là đem bực mình đến cho người khác. Vì thế, trong mọi giao tiếp, bà vợ phải cầm chỉ anh ta, không nói gì hết. Một hôm, hai vợ chồng được mời dự bữa tiệc đầy tháng con của một người bạn. Bà vợ dặn chồng là suốt bữa tiệc phải im lặng hoàn toàn. Anh chồng nghe lời. Đến dự, mặc cho thiên hạ nói gì thì nói, suốt buổi anh thủ khẩu như bình. Đến khi tiệc tan, mọi người chia tay nhau ra về, mỗi người đều nói một lời chúc tụng nào đó cho cháu bé. Anh chồng buộc lời phải phát ngôn. Anh bèn nói với chủ nhà, là mẹ của đứa trẻ sơ sinh: "Chị thấy đó, từ đầu tiệc đến giờ tôi hoàn toàn không có nói điều chi cả. Lỡ ngày mai cháu bé có chết, chị đừng có đổ thừa là tại tôi đấy nhé!" Cảnh đàn ông chúng ta thường tự nhận mình là "đàn ông" để vuốt ve, thỏa mãn tự ái của các bà chứ nếu các bà thật sự chê chúng ta là gốc, là đàn thì ta đành phải xách xe không chạy mót chỉ cả tha thôi:

*Một đêm quân tử nằm kê,
Còn hơn thẳng góc võ về quanh năm.*

Hay:

*Một ngày dựa mạn thuyền rồng
Còn hơn chín tháng nằm trong thuyền chài*

Từ Đông sang Tây, một ngàn năm trước hay hay một triệu năm sau, bất cứ ở đâu, thời nào cũng có những người đàn bà không đoan chính, tự do xả láng sáng về sớm. Có chồng thì càng dễ..."lãng ba vị bộ", vì đã có người đứng mũi chịu sào rồi mà.

*Có chồng càng dễ chơi ngang,
Đẻ ra con thiếp, con chàng, con ai?*

Và còn ra cái điều "thách thức" nữa các cụ ạ:

*Con tôi đi kiếm về đây,
Có cho nó gọi bằng thầy thì cho.*

Không những thách thức mà còn trâng tráo, đánh đá, tro mặt ngồi xỏm trên luân thường đạo lý mới là kinh hãi. Trong đời, bạn đã từng gặp loại người đàn bà này chưa:

*Lẳng lơ cũng chẳng có mòn,
Chính chuyên cũng chẳng sơn son để thờ.*

Trường hợp nàng gặp phải một anh chàng ba phải, phôi bò, không quan tâm thắc mắc gì đời sống của nàng, ra cái điều rộng lượng thì nàng cũng có quyền rong chơi với tháng ngày chứ:

*Em đây là gái năm con,
Chồng em rộng lượng, em còn chơi Xuân.*

Thà là như thế còn hơn cái cảnh đêm nay để cửa chờ chồng, đêm mai thì chờ ông láng giềng:

*Đêm qua để cửa chờ chồng
Đêm nay để cửa chờ ông láng giềng.*

Ngày xưa, khi người chồng qua đời, người vợ để tang 3 năm, sau đó có quyền lấy chồng khác. Tuy thế, cũng không ít trường hợp chưa mãn tang, người đàn bà đã vội có người đàn ông khác:

*Mả chồng còn đó trở trở,
Đã cùng người khác đợi chờ năm canh.*

Bên cạnh đó cũng có những người vợ rất đàng hoàng, đoan chính, nhỏ nhẹ, thưa với người đi theo tán tỉnh rằng "cám ơn những tình cảm anh dành cho tui nhưng xin anh đừng đến nhà tui nữa kéo chồng tui ghen":

*Có lòng thì tạ ơn lòng
Anh đừng đến nữa mà chồng em ghen.*

Trong đời sống hàng ngày, vợ chồng chia bùi xẻ ngọt với nhau. Không ai có thể sẵn sóc lo lắng cho nhau tận tình như vợ với chồng. Thử hình dung ra cảnh người chồng đau nằm liệt giường, người vợ lo thuốc thang, chân thấp chân cao bưng thuốc đến cho chồng uống, vừa đi vừa vái trời cho chồng mạnh khỏe để cùng ăn đời ở kiếp... Làm sao ta không thương hết mình những người vợ như thế được:

*Cầm con dao sắc cắt đôi củ gừng,
Bỏ vó nồi đất, sắc lại vài phân.
Cái tay em bưng, cái chân em bước
Vừa đi vừa vái ông trời
Cho chồng em mạnh, ở đời với em*

Nếu người đàn bà thương chồng nhiều đến thế thì hẳn nhiên là cũng thương con ngập lòng. Nàng bương chải đi làm nuôi con, mặc cho áo rách sờn vai:

*Em đi làm mướn nuôi ai,
Cho áo em rách, cho vai em mòn.
Em đi làm mướn nuôi con,
Áo rách mặc áo, vai sờn mặc vai.*

Một vài hình ảnh khác cho thấy sự buồn tẻ bán tảo và bương chải ngược xuôi, đầu tắt mặt tối để lo sinh kế gia đình của người đàn bà đến nỗi vú xẹp, lưng nàng teo:

*Một ngày ba bận trèo đèo,
Vì ai vú xẹp, lưng teo hỡi chàng ?*

Nhìn chung, qua những vần ca dao, chúng ta có thể hình dung và hiểu được những suy nghĩ cùng tâm tình và cách sống của dân gian. Cũng qua ca dao, người xưa đã để lại cho chúng ta một kho tàng về kinh nghiệm sống trên mọi lãnh vực, trong đó đáng kể nhất là kinh nghiệm nói về bản chất không thể thay đổi ở một số người, hay nói nôm na là khi đã thành "tật" rồi thì khó mà chữa được:

*Trời nắng rồi trời lại mưa,
Tính nào tật nấy có chữa được đâu*

HUYỀN VĂN PHÚ